Justina Stankevičiūtė

Senkapis G. Baravyko gatvėje 4 ir 10 Vilniuje

KVP Vilniaus senojo miesto vietos su priemiesčiais (UK 25504) teritorijoje, G. Baravyko g. 4 ir 10 sklypuose atliko archeologinius tyrimus. Pradžioje vykdyti tik žvalgymai, tačiau jų metu aptikus kapų, tyrimų pobūdis pakeistas į detaliuosius tyrimus. Iš viso 2018 m. žvalgytas 5996 m^2 dydžio plotas, o detaliai ištirta 79,45 m^2 dydžio perkasa.

2017 m. S. Rutkovskis G. Baravyko g. 4 sklype ir jo aplinkoje suprojektuotų požeminių inžinerinių tinklų vietose atliko žvalgomuosius tyrimus. Jų metu visur fiksuoti XX a. piltiniai sluoksniai, kuriuose vietomis aptikta pavienių žmonių kaulų iš suardytų kapų. Sveikų kapų ar archeologiškai vertingo kultūrinio sluoksnio tuomet neaptikta (*ATL 2017 metais*, 2018, p. 721, nr. 457).

Plotas 1 apėmė visą G. Baravyko g. 4 sklypą ir už jo Š ribos esančios šiluminės trasos vietą. Plotas buvo netaisyklingos formos, bendro 4730 m^2 ploto. Grunto kasimo darbai pradėti sklypo ŠV kampe. Čia esančiame šlaite apie 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus atidengtos mūro – buvusio rūsio liekanos (1 pav.). Jis buvo orientuotas ŠV–PR kryptimi, PR siena neišlikusi. Fiksuotas rūsys viduje buvęs 6,3x5,9 m dydžio. Maksimalus išlikęs sienų aukštis nuo grindų lygio – 2,2 m, o mūras buvęs 0,7–1,4 m storio. Grindys grįstos plytomis. Sienų vidinė dalis mūryta iš rausvų ir gelsvų plytų (25x13x8; 22x11,5x6; 19x11x6; 26x13x6; 23x11,5x6 cm), o išorėje naudoti įvairaus dydžio akmenys, rišti kalkių skiediniu. Vidinių sienų ir grindų plytos apdegusios. Pastatas datuojamas XIX a., o pagal užpylime rastus radinius nustatyta, jog rūsys užverstas XX a. II pusėje.

Žvalgant visame sklype fiksuota tokia pati situacija: po velėnos sluoksniu glūdėjo piltiniai 2,5–4 m storio XX a. sluoksniai. Sluoksnis buvo labai įvairus, dažniausiai fiksuoti piltiniai žvyro sluoksniai su pavienėmis XX a. II pusės šiukšlėmis. Vertingų archeologinių radinių, žmonių kaulų ar sluoksnio neaptikta. Po piltiniais sluoksniais buvęs žemės paviršius neišlikęs. Nustatyta, jog XX a. II pusėje šioje vietoje vyko intensyvūs reljefo performavimo darbai, tikriausiai susiję su dabartinių Konstitucijos prospekto ir Geležinio Vilko gatvės įrengimu.

Plotas 2 apėmė beveik visą G. Baravyko g. 10 sklypą, kur planuota įrengti aikštelę statybiniams vagonėliams (iš viso 1012 m^2 plotas). Prieš pradedant kasimo darbus pirmiausia nugriautas sklype stovėjęs XX a. mūrinis pastatas. Išvežus griuvenas, pastato vietoje liko apie 1–1,5 m gylio duobė. Ji užpilta gruntu iš ploto 1. Didžiojoje ploto dalyje pašalintas apie 20 cm storio augalinis paviršius. Tik R dalyje nukastas iki 50 cm storio pilko grunto sluoksnis su XX a. šiukšlėmis. Iš čia gruntas supiltas ploto V dalyje siekiant išlyginti žemės paviršių. Žemiau kai kur pasiektas įžemis – geltonas smėlis, o vietomis fiksuotos XX a. šiukšlių duobės. Vertingų archeologinių radinių, sluoksnio ar žmonių kaulų žvalgant neaptikta.

Perkasa 1 suformuota G. Baravyko g. 4 sklypo PV kampe, kai žvalgant plote 1 aptiktas dalinai sunaikintas kapas. Perkasa buvo netaisyklingos formos, bendro 79,45 m^2 ploto. Po velėnos ir povelėninio juodžemio sluoksniu nuo 20 cm gylio tirtas piltinis žvyro, molio ir smėlio sluoksnis, kuriame rasta XX a. buitinių šiukšlių. Šiame sluoksnyje maždaug ties H_{abs} 97,90 m altitude atidengti 4 įtempimo lynai, čia sugręžti statant „Forum Palace“ pastatą. Juos gręžiant apardytas bent vienas *kapas 9*. Žemiau

1 pav. Aptiktos mūro liekanos iš R. J. Stankevičiūtės nuotr.

Fig. 1. The discovered remains of the masonry wall, as seen from the E.

tirtas apie 50 cm storio maišyto smėlio sluoksnis su molio lęšiais. Šiame sluoksnyje aptikti 9 kapai (2 pav.), kurių dalis labai suardyti (*kapai 5, 6, 8*). Taip pat šiame sluoksnyje rasta pavienių kaulų iš suardytų kapų. Antropologinės analizės metu nustatyta, jog minimalus individų skaičius iš suardytų kapų yra 8: 6 vyrai, viena moteris ir vienas vaikas.

1806 m. sudarytame šios Vilniaus miesto dalies plane dabartinio „Forum Palace“ pastato vietoje pažymėtas kryžius. Be to, žinoma, jog 2001 m. S. Sarcevičius atsitiktinai (žodinė informacija) atsidūręs šalia „Forum Palace“ pastato, tai yra dabartinės automobilių stovėjimo aikštelės, esančios į P nuo minėto pastato link Neries, pastebėjo statybininkų iškastą duobę, kurioje matėsi suverstų žmonių kaulų liekanos. 2018 m. tyrimų metu aptikti kapai patvirtina, jog šioje vietoje buvo kapinės, kurių didžioji dalis buvo „Forum Palace“ pastato vietoje. Jos sunaikintos statant šį pastatą. Kadangi šalia kapų neaptikta datuoti leidžiančių radinių, kapinės datuojamos pagal turimus kartografinius duomenis – XVIII–XIX a. pradžia.

2 pav. Kapas 3 iš viršaus. J. Stankevičiūtės nuotr.

Fig. 2. Burial 3, as seen from above.

Tranšėja 1 buvo G. Baravyko g. 10 sklypo V pakraštyje ir už jo ribų link Upės gatvės tiesiamų požeminių inžinerinių tinklų vietoje. Kasant gruntą vykdyti žvalgymai. Tranšėja buvo 84 m ilgio ir apie 3 m pločio, iš viso 254 m^2. Tranšėjoje po augaliniu sluoksniu stebėti 1–3,5 m storio piltiniai pilko grunto su griuvenomis ir šiukšlėmis bei žvyro sluoksniai, suformuoti XX a. Žvalgant archeologiškai vertingo kultūrinio sluoksnio ar radinių neaptikta.

The cemetery at G. Baravyko St. 4 and 10, Vilnius

During a 2018 archaeological investigation on the plots at G. Baravyko St. 4 and 10, 5996 m^2 were surveyed. A 20th-century fill layer, up to 4 m thick, was recorded during this investigation. The 6.3 x 5.9 m remains of a masonry wall from a former cellar were discovered in the NW part on the plot at G. Baravyko St. 4 (Fig. 1). It was built in the 19th century and filled in the second half of the 20th century. A 79.45 m^2 excavation was conducted in the SW part of the same plot. Nine burials without grave goods were found (Fig. 2). They had been severely disturbed, some during the construction of the Forum Palace building. The burials, according to the cartographic data, date to the 18th–early 19th century.

Simona Širvydaitė-Šliupienė,
Justinas Račas

Punžionių senkapis

2018 m. tęsti 2017 m. pradėti Punžionių senkapio (UK 42914) (Švenčionių r., Magūnų sen.) tyrimai. 2017 m. keičiant žvyrkelio Balingradas–Magūnai dangą į asfaltą buvo nukasinėjamas paviršinis žemių sluoksnis, kuriame pastebėta žmonių kaulų. Tais pačiais metais atlikti žvalgomieji tyrimai (žr. p. 153–154). Buvo nustatytos preliminarios kapinyno ribos, taip pat tai, jog kapų yra likę ir po nenukasta kelio dalimi. Numatyta atlikti detaliuosius tyrimus visame rekonstruojamo kelio plote, patenkančiame į kapinyno teritoriją. Užtrukus tyrimų finansavimo skyrimui, detalieji archeologiniai tyrimai pradėti vykdyti tik 2018 m. liepos–lapkričio mėnesiais.

Kapinynas įrengtas kalvelėje, kurią kerta kelias, ŠV–PV jos dalyje. Nesant galimybės uždaryti kelią, tyrimai vykdyti keliais etapais. Ištyrus vieną būsimo kelio pusę, įrengus ten važiuojamąją kelio dalį, vykdyti tyrimai kitoje kelio pusėje.

Tyrimai pradėti nuo 2017 m. tirtos perkasos 3 ribos ir toliau tirta ŠR kryptimi iki perkasos 2 ribos (1 pav.). Visame tirtame plote aptikta nemažai pavienių kaulų, jų ypač daug ankstesniais metais nukastoje kelio dalyje, šioje dalyje taip pat nemažai apardytų kapų. Kelio sankasos ribose, kur buvo išlikusi velėna, pavienių kaulų taip pat aptinkama jau žemės paviršiuje, tačiau čia jų mažiau.

Molingas gruntas labai neparankus kapams, todėl dalyje kapų kaulai sunykę. Šis gruntas labai apsunkino tyrimus, nes esant karštam orui buvo sudėtinga tvarkingai preparuoti ir iškelti palaidojimus. Vėlesniais laikais šioje kalvoje, matyt, buvo kasamas molis, nes fiksuotos kelios apvalios duobės su vėlyvais radiniais arba visai be jų, vienoje duobėje fiksuota pavienių kaulų ir kitų radinių iš suardytų kapų. Panašu, jog anksčiau kalva atrodė šiek tiek kitaip, šiuo metu ji labiau nuplokštėjusi V kryptimi. Tai paaiškintų, kodėl buvo laidojama šios kalvos V ir P dalyse. Artimiausio kaimo gyventojai pasakojo, kad anksčiau kelias ėjo aplink kalvą, tik tarybiniu laikotarpiu jis buvo nutiestas tiesiai, tai liudytų gyvąją atmintį, dėl ko kelias anksčiau šioje vietoje vestas aplink.

Dauguma mirusiųjų laidoti aukštielninki, galvomis į V, yra kapų, orientuotų ŠV–PR kryptimis (2 pav.). Dauguma kapų individualūs, tačiau pasitaiko dvigubų (3 pav.), dalį kapų galima priskirti vienalaikiams tik pagal nedidelį atstumą tarp jų ir vienodą palaidojimo gylį. Kapinynas naudotas ilgą laiką, mirusieji laidoti keliais sluoksniais (4 pav.). Centrinėje tirtos kapinyno dalies dalyje, perkasose 6, 8, 9, 20, 21 fiksuota iki 4 palaidojimų sluoksnių. Kapai nenukastoje kelio dalyje ar šalia buvusios va-